

LIETUVOS RESPUBLIKOS ARCHYVŲ ĮSTATYMAS

1995 m. gruodžio 5 d. Nr. I-1115
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis įstatymas reglamentuoja Lietuvos archyvų fondo sudėtį, organizavimą, saugojimą, naudojimą valstybės ir visuomenės poreikiams tenkinti bei piliečių teisėms realizuoti.

2 straipsnis. Lietuvos archyvų fondas

Lietuvos archyvų fondas – Lietuvos Respublikos dokumentų saugyklose esantys, kiti juridinių ir fizinių asmenų sukaupti Lietuvos valstybės bei jos istorinio paveldo dokumentai, įtraukti į Lietuvos archyvų fondo sąvadą, nesvarbu, koks jų sudarymo šaltinis, informacijos fiksavimo būdas, saugojimo vieta ir nuosavybės forma.

Lietuvos archyvų fondas yra nacionalinis turtas ir priklauso valstybės jurisdikcijai. Lietuvos archyvų fondo kaupimas ir išsaugojimas yra valstybinių ir nevalstybinių institucijų bei kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio pareiga.

3 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo sudėtis

Lietuvos archyvų fondas susideda iš:

1) valstybinio archyvų fondo, kurį sudaro visi dokumentai, esantys Lietuvos valstybiniuose archyvuose, kitose valstybinėse saugyklose, taip pat sudaryti ir sukaupti valstybės valdžios ir valdymo, vietos savivaldos, teisėtvarkos institucijose, Lietuvos banke, valstybinėse įstaigose ir įmonėse (toliau – valstybės ir vietos savivaldos institucijos). Valstybinio archyvų fondo sudarymo, saugojimo, naudojimo tvarką, jo organizavimą ir valdymą nustato Lietuvos valstybinio archyvų fondo nuostatai, kuriuos tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė;

2) nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų archyvų fondų, įtrauktų į Lietuvos archyvų fondo sąvadą. Šiuos archyvų fondus sudaro nevalstybinių įstaigų, įmonių, organizacijų bei fizinių asmenų veiklos dokumentai bei jų surinkti, paveldėti, pirkti ar jiems dovanoti dokumentai, jei jie nepriklauso valstybiniam archyvų fondui.

4 straipsnis. Ypatingoji valstybinio archyvų fondo dalis

Buvusio SSRS valstybės saugumo komiteto (KGB) LTSR padalinio ir kitų Lietuvoje veikusių SSRS saugumo ir žvalgybos tarnybų, taip pat buvusios LTSR vidaus reikalų ministerijos ir Lietuvos komunistų partijos archyvai, buvusių LTSR institucijų pirmųjų skyrių archyvai sudaro ypatingąją valstybinio archyvų fondo dalį. Ypatingosios valstybinio archyvų fondo dalies saugojimo, tvarkymo, tyrimo ir naudojimo tvarką nustato atskiras reglamentas, kurį tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

5 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo nuosavybė

Valstybinis archyvų fondas yra valstybės nuosavybė. Valstybinio archyvų fondo dokumentai negali būti pirkimo, pardavimo bei kitų sandorių, pažeidžiančių valstybės nuosavybės teisę į tokius dokumentus, objektas. Keičiantis valstybinės institucijos nuosavybės formai, iki jos pasikeitimo sudaryti ir sukaupti dokumentai išlieka valstybinio archyvų fondo dalimi. Valstybinio archyvų fondo dokumentai buvusiems savininkams negražinami. Fiziniams asmenims gali būti padarytos dokumentų, paimtų valstybiniam saugojimui, kopijos. Nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų archyvų fondai ir dokumentai yra jų privati nuosavybė.

6 straipsnis. Valstybinė archyvų sistema

Valstybinę archyvų sistemą sudaro Lietuvos archyvų departamentas, tiesiogiai pavaldus Lietuvos Respublikos Vyriausybei, valstybiniai archyvai ir kitos Lietuvos archyvų departamentui pavaldžios įstaigos.

Lietuvos archyvų departamentas formuoja ir įgyvendina valstybės politiką raštvedybos ir archyvų srityje, valdo Lietuvos valstybinį archyvų fondą ir valstybinius archyvus bei kitas pavaldžias įstaigas, prižiūri ir kontroliuoja visą Lietuvos archyvų fondą, tvarko Lietuvos archyvų fondo sąvadą, registruoja privačius archyvus, rengia, tvirtina ir derina norminius dokumentus Lietuvos archyvų fondo saugojimo, tvarkymo, naudojimo ir kitais klausimais. Norminiai dokumentai, reglamentuojantys dokumentų saugojimo ir restauravimo sąlygas, turi būti derinami su Valstybine paminklosaugos komisija. Lietuvos archyvų departamentas atstovauja Lietuvos Respublikai tarptautinėse archyvų organizacijose. Lietuvos archyvų departamento nuostatus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o direktorių skiria ir atleidžia Ministras Pirmininkas.

Lietuvos archyvų departamento leidžiami norminiai dokumentai Lietuvos archyvų fondo klausimais privalomi visiems juridiniams asmenims ir pareigūnams.

Valstybės institucijos, leidžiančios norminius dokumentus raštvedybos ir archyvų tvarkymo klausimais, privalo juos suderinti su Lietuvos archyvų departamentu.

Lietuvos valstybiniai archyvai kaupia, saugo, restauruoja ir tiria dokumentus, reikšmingus Lietuvos istorijai ir kultūrai, užtikrina jų naudojimą, kontroliuoja, kaip valstybės institucijos tvarko ir saugo dokumentus, teikia metodinę pagalbą Lietuvos archyvų fondo laikytojams.

Valstybinių archyvų nuostatus tvirtina Lietuvos archyvų departamento direktorius.

7 straipsnis. Valstybinės archyvų sistemos finansavimas ir lėšos

Valstybinę archyvų sistemą finansuojama iš valstybės biudžeto. Lietuvos archyvų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos gali turėti nebiudžetinių lėšų, kurias sudaro pajamos, gaunamos už archyvų teikiamas paslaugas ir leidybinę veiklą. Mokamų paslaugų rūšis, jų kainas ir lėšų naudojimo tvarką nustato Lietuvos archyvų departamentas. Valstybinę archyvų sistemą gali gauti labdaros ir aukų iš juridinių ir fizinių asmenų.

8 straipsnis. Kitos valstybinės saugyklos

Valstybinės kultūros, mokslo ir studijų įstaigos nuolat saugo istoriškai susiklosčiusius valstybinio archyvų fondo dokumentų kompleksus bei pagal sutartis įgytus, paveldėtus, dovanotus ar pirktus nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų dokumentus. Šioms saugykloms draudžiama įsigyti institucijų, kurios yra valstybinių archyvų komplektavimo šaltiniai, dokumentų originalus arba jiems prilygstančias kopijas.

9 straipsnis. Valstybės ir vietos savivaldos institucijų dokumentai

Valstybės ir vietos savivaldos institucijos saugo savo ar jų reguliavimo sričiai priklausančių institucijų veiklos dokumentus.

Valstybės ir vietos savivaldos institucijos privalo:

- 1) organizuoti raštvedybą Lietuvos archyvų departamento nustatyta tvarka;
- 2) užtikrinti tinkamą dokumentų vertės ekspertizę ir tvarkymą;
- 3) turėti savo institucijos archyvą, užtikrinti archyvo dokumentų saugojimą ir naudojimą.

Už valstybės ir vietos savivaldos institucijų dokumentų kaupimą, saugojimą ir naudojimą atsako kiekvienos institucijos vadovas.

10 straipsnis. Nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų dokumentai

Privatine nuosavybe esančiais dokumentais disponuoja jų savininkai.

Nevalstybinės institucijos privalo:

1) laikytis valstybinės archyvų sistemos įstaigų nustatytų dokumentų saugojimo terminų, teikti joms informaciją apie saugomus dokumentus;

2) parduodamos ar perduodamos dokumentus, įtrauktus į Lietuvos archyvų fondo sąvadą, kitam juridiniam ar fiziniam asmeniui, apie tai pranešti Lietuvos archyvų departamentui;

3) jeigu jos prekiauja kultūros vertybėmis, pateikti Lietuvos archyvų departamentui numatytų parduoti dokumentų sąrašus, o sandoriui įvykus informuoti apie jų naują savininką;

4) dokumentus, įrašytus į kilnojamųjų kultūros vertybių registrą, saugoti pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nustatytus reikalavimus.

Tais atvejais, kai reikšmingiems Lietuvos istorijai ir kultūrai dokumentams gresia sunykimo ar sunaikinimo pavojus, Lietuvos archyvų departamentas gali priimti sprendimą dėl jų paėmimo, jeigu raštu apie tai išpėtas savininkas nevykdo nustatytų reikalavimų. Savininkui atlyginama paimtų dokumentų vertė, kurios dydis nustatomas buvusio savininko susitarimu su valstybine saugykla, o kilus ginčui – ekspertų komisijos. Lietuvos archyvų departamento sprendimas gali būti apskundžiamas teismine tvarka per vienerius metus.

11 straipsnis. Surasti archyviniai dokumentai

Asmenys, Lietuvos Respublikos teritorijoje radę archyvinių dokumentų, privalo apie tai pranešti Lietuvos archyvų departamentui.

Surasti valstybės institucijų ir nevalstybinių organizacijų archyviniai dokumentai turi būti perduoti Lietuvos valstybiniam archyvams.

Asmenims, perdavusiems rastus nevalstybinių organizacijų dokumentus, Lietuvos archyvų departamento nustatyta tvarka išmokamas honoraras.

12 straipsnis. Dokumentų vertės ekspertizė ir jų saugojimo terminai

Lietuvos archyvų fondo dokumentai yra nuolatinio, ilgo (nuo 10 iki 100 metų) ir laikino (iki 10 metų) saugojimo. Dokumentų saugojimo terminai nustatomi darant jų vertės ekspertizę pagal Lietuvos archyvų departamento patvirtintus norminius dokumentus. Ją atlieka fondų sudarytojų ar laikytojų ekspertų komisijos, sudaromos institucijos vadovo.

Naikinti institucijų dokumentus be jų vertės ekspertizės draudžiama.

Valstybinės archyvų sistemos įstaigos turi teisę tikrinti, ar teisingai atlikta dokumentų vertės ekspertizė. Jeigu rasta pažeidimų, jos gali uždrausti naikinti dokumentus.

13 straipsnis. Dokumentų perdavimas valstybiniam saugojimui

Dokumentus bei apskaitos ir informacijos sistemą valstybiniam archyvams perduoda: Lietuvos Respublikos Seimas, Respublikos Prezidento kanceliarija, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, ministerijos, kitos Vyriausybės įstaigos, teisėtvarkos institucijos, Lietuvos bankas, vietos savivaldos institucijos.

Į institucijų, perduodančių dokumentus valstybiniam saugojimui, sąrašą Lietuvos archyvų departamento sprendimu įtraukiamos kitos valstybinės bei valstybės remiamos nevalstybinės institucijos, jei per jų veiklos laiką sudaroma reikšmingų Lietuvos istorijai ir kultūrai dokumentų. Valstybiniai archyvai priima tik pagal valstybiniam archyvų fondui nustatytus reikalavimus sutvarkytus šių institucijų nuolatinio saugojimo dokumentus.

Nuolatinio saugojimo dokumentų saugojimo laikas valstybės institucijose, perduodančiose dokumentus į valstybinius archyvus valstybiniam saugojimui, yra:

bendrosios raštvedybos dokumentų – 15 metų;

slaptosios raštvedybos dokumentų – 30 metų;

civilinės metrikacijos, teismo bylų, hipotekos, kadro dokumentų – 75 metai;

mokslo, technikos, kūrybos dokumentų – 15 metų (Lietuvos archyvų departamentas šios rūšies dokumentų saugojimo laiką gali pratęsti arba sutrumpinti).

Valstybiniai archyvai ir kitos valstybinės saugyklos gali priimti pagal sutartį valstybiniam arba depozitiniam saugojimui nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų dokumentus.

Valstybiniai archyvai ir kitos valstybinės saugyklos gali priimti fizinių asmenų testamentu paliktus dokumentus, reikšmingus Lietuvos istorijai ir kultūrai, atlikus jų vertės ekspertizę.

14 straipsnis. Likviduojamų institucijų dokumentų perdavimas

Jei likviduojamos valstybės, vietos savivaldos ar valstybės remiamos nevalstybinės institucijos, perduodančios dokumentus valstybiniam saugojimui, nuolatinio saugojimo dokumentai iki šių institucijų likvidavimo pabaigos ar kitu valstybinės archyvų sistemos įstaigų nustatytu laiku turi būti perduoti valstybiniam saugojimui į valstybinius archyvus.

Ilgo saugojimo dokumentai perduodami tai valstybės ar vietos savivaldos institucijai, kurios reguliavimo sričiai jos priklauso.

Jei likviduojamos kitos valstybinės institucijos, jų dokumentai perduodami tai valstybės institucijai, kurios reguliavimo sričiai jos priklauso, o tokios nesant – vietos savivaldos institucijų archyvams. Apie institucijos likvidavimą informuojamas Lietuvos archyvų departamentas.

Jei likviduojamų valstybės institucijų funkcijas perima naujai susikūrusios institucijos, jos privalo užtikrinti likviduotų institucijų archyvų saugojimą.

Jei likviduojamos nevalstybinės institucijos, dokumentai, reikšmingi Lietuvos istorijai ir kultūrai, gali būti perduoti valstybiniam saugojimui į valstybinius archyvus. Administracinę ar socialinę ir teisinę reikšmę turintys dokumentai turi būti perduodami tai valstybės institucijai, kurios reguliavimo sričiai priklauso likviduojama institucija, o tokios nesant – vietos savivaldos institucijų archyvams.

15 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo sąvadas

Lietuvos archyvų fondo sąvadas sudaromas valstybiniams archyvams, kitų valstybinių saugyklų, valstybės institucijų archyvams registruoti ir informacijai apie jų archyvinis fondus bei dokumentus kaupti. Duomenys apie nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų archyvus, dokumentų fondus bei dokumentų kolekcijas, reikšmingas Lietuvos istorijai ir kultūrai, į Lietuvos archyvų fondo sąvadą įtraukiami tų fondų sudarytojų ar laikytojų sutikimu.

Institucijos, įstatymų nustatyta tvarka registruojančios naujai įsteigtas įstaigas, įmones ir organizacijas, privalo apie tai pranešti Lietuvos archyvų departamentui.

Lietuvos archyvų fondo sąvade įregistruotos institucijos ir fiziniai asmenys privalo pateikti sąvado tvarkymo įstaigai nustatytos formos apskaitos dokumentus.

Lietuvos archyvų fondo sąvado nuostatus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

16 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo dokumentų naudojimas

Valstybinio archyvų fondo dokumentais bei informacijos sistema turi teisę naudotis juridiniai ir fiziniai asmenys. Skaitytojai valstybinio archyvų fondo dokumentais naudojami šio fondo nuostatų ir dokumentus saugančių institucijų nustatyta tvarka.

Valstybiniai archyvai, kitos institucijos privalo turimų dokumentų pagrindu išduoti juridiniams ir fiziniams asmenims archyvo pažymėjimus, patvirtintus dokumentų nuorašus, išrašus, užtikrinančius šių asmenų teisėtus interesus.

Nevalstybinių institucijų dokumentų naudojimo tvarką nustato pačios institucijos, tačiau ši tvarka turi garantuoti valstybės institucijų ir piliečių poreikį informacijai.

Fizinių asmenų nuosavybe esančiais dokumentais naudotis galima tik savininkui sutikus.

17 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo dokumentų naudojimo ribojimas

Ribojamas šių dokumentų naudojimas:

- 1) dokumentų, kuriuose yra valstybės arba tarnybinę paslaptį sudarančių žinių;
- 2) asmens bylų – 50 metų po bylos baigimo;

3) dokumentų, turinčių medicininio pobūdžio informacijos apie asmenis, – 25 metus po tokių asmenų mirties;

4) dokumentų, susijusių su turтинiais ir teisiniais asmens interesais, – 75 metus po dokumentų sudarymo;

5) dokumentų, kurių naudojimas gali pakenkti jų fizinei būklei.

Dokumentų, kuriuose yra valstybės arba tarnybinę paslaptį sudarančių žinių, naudojimo tvarką reglamentuoja atitinkami įstatymai bei kiti norminiai aktai.

Dokumentų, priimtų valstybiniam ar depozitiniam saugojimui pagal sutartis, naudojimo ribojimą nustato susitariančios pusės.

Archyvinių dokumentų naudojimas neturi prieštarauti įstatymams bei kitiems norminiams aktams, ginantiems autorių teisę.

Kiekvienas pareigūnas ar įgaliotas asmuo, saugantis ar naudojantis dokumentus, kuriuose yra valstybės arba tarnybinę paslaptį sudarančių žinių arba informacijos, galinčios pakenkti įstatymų ginamiems arba sutartimi nustatytiems asmens interesams, privalo saugoti profesinę paslaptį šių dokumentų atžvilgiu.

18 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo priežiūra

Valstybinės archyvų sistemos įstaigos kontroliuoja, kaip institucijos ir pareigūnai laikosi įstatymų ir kitų norminių aktų, reglamentuojančių Lietuvos archyvų fondo kaupimą, saugojimą ir naudojimą.

Valstybinės archyvų sistemos įstaigų darbuotojai turi teisę susipažinti su Lietuvos archyvų fondo dokumentų saugojimo sąlygomis, patikrinti jų būklę ir kiekį, gauti visą tam reikalingą informaciją.

Valstybės valdžios ir valdymo, vietos savivaldos institucijos privalo kontroliuoti jų reguliavimo sričiai priklausančių institucijų dokumentų kaupimą, saugojimą, tvarkymą ir naudojimą.

19 straipsnis. Lietuvos istorinio paveldo dokumentų, esančių kitose valstybėse, susigražinimas ir įsigijimas

Valstybė rūpinasi Lietuvos istorinio paveldo dokumentų, esančių kitose valstybėse, susigražinimu ir jo finansavimu, skatina, remia ir finansuoja dokumentų ar jų kopijų, reikšmingų Lietuvos istorijai ir kultūrai, įsigijimą.

20 straipsnis. Lietuvos archyvų fondo dokumentų išvežimas

Valstybinio archyvų fondo dokumentus išvežti visam laikui į kitas valstybes draudžiama.

Išimties tvarka pagal susitarimą su kitos valstybės kompetentinga institucija dėl valstybinio archyvinio palikimo atkūrimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, remdamasi jos sudarytos ekspertų komisijos teikimu, gali leisti mainais išvežti dokumentus, priklausančius valstybiniam archyvų fondui, jei jie buvo sudaryti kitos šalies teritorijoje.

Lietuvos archyvų departamentas gali leisti laikinai (iki 3 metų) išvežti kultūrinių mainų ar kitiems tikslams valstybinio archyvų fondo dokumentus.

Lietuvos valstybinio archyvų fondo dokumentų išvežimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Nevalstybinių institucijų ir fizinių asmenų dokumentams, įrašytiems į kilnojamųjų kultūros vertybių registrą, išvežti į kitas valstybes taikoma Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.

21 straipsnis. Atsakomybė už Lietuvos Respublikos archyvų įstatymo pažeidimus

Pareigūnai ir asmenys, pažeidę Lietuvos Respublikos archyvų įstatymą, traukiami atsakomybėn įstatymų nustatyta tvarka.

22 straipsnis. Tarpvalstybinės sutartys

Jeigu Lietuvos Respublikos tarpvalstybinėje sutartyje nustatytos kitokios taisyklės negu tos, kurias numato Lietuvos Respublikos archyvų įstatymas, taikomos tarpvalstybinės sutarties taisyklės.

23 straipsnis. Baigiamosios nuostatos

Pripažinti netekusiu galios 1990 m. vasario 13 d. Lietuvos Respublikos archyvų įstatymą Nr. XI-3687 (Žin., 1990, Nr. [8-188](#)).

Perdavus ypatingą valstybinio archyvų fondo dalį Lietuvos archyvų departamento žinion, pripažinti netekusiu galios 1992 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl ypatingos reikšmės archyvų išsaugojimo“ Nr. I-3020 (Žin., 1992, Nr. [33-1011](#)) ir 1993 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl ypatingos reikšmės archyvų išsaugojimo“ pakeitimo“ Nr. I-167 (Žin., 1993, Nr. [20-490](#)).

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

ALGIRDAS BRAZAUSKAS